

ההורים הערביים עולים על ההורים היהודיים בדחף שלהם להישגים

של ילדיהם. מתעניינים בלימודיהם ומטפחים הרגלי קריאה ודיבור...

החינוך והתרבות, ומשמש כיום כמנהלו של "מכון סאלוד" למחקר במדעי ההתנהגות. באחרונה פירסם פרופסור נתן רפפורט, בשותפות עם ד"ר אלוף (מיל) מתתיהו פלד, מרדכי רימור מחקר מקיף, תחת הכותרת, "הנוער הערבי בישראל - ידע, ערכים והתנהגויות בנושאי חברה ומדינה". את הפרופסור רפפורט ראינו זן עומר.

פרופסור נתן רפפורט (51), יליד פולין, עלה ארצה בגיל 5, התגורר בשכונת נשר ליד חיפה, סיים את בית-הספר הריאלי בחיפה, שרת בהגנה ובצה"ל, למד באוניברסיטה העברית בירושלים. ממוסידי "שורת המתנדבים", ואחד מראשיה של השורה במאבקה על טוהר החברה הישראלית בשנות ה-50. השלים את לימודי ד"ר לפסיכולוגיה קלינית באוניברסיטת ניו-יורק. כיהן כיועץ לפסיכולוגיה ולמחקר לשר-

הערביה הפכה

אידישע תאטע

השאלות התברתיות המהותיות בחברה הישראלית. מה היו המטרות המוגדרות שלך, כאשר הלכת לבחון את הערכים וההתנהגויות של הנער ערבי בישראל? לדעתי, הנושא של המיעוט הערבי בישראל הינו אחת מאבני-הבוחן לאיכותה ורמתה המוסרית של החברה בישראל. יש בנושא זה הן שאלה של היחס שלנו למי-עוט, יחס של השתמעויות לערכים הדימוקרטיים של המדינה, והן שאלה עקרונית של איכות החיים החברתיים שלנו. אני עדיין מאמין בצורך הבסיסי, שעל החברה שלנו להיות חברה בעלת איכויות מוסריות, ושיחסינו עם המיעוט הערבי הינם אבן-בוחן לרמה המוסרית שלנו.

אני מוכן מדברייך, כי המחקר הזה בחן את מעולותיה של החברה הישראלית, לעומת היבטים לא-דימוקרטיים של השילטון במדינות-ערב. כן, בוודאי. השאלה היא אם עדיין אפשר, ראה, המיעוט הערבי בישראל, מרגיש מצד אחד מקופח ומופלה לרעה, ומאידך, על אף כל אלה, הנוער הערבי רואה ומכיר כי המיסדה-ישראלית מאפשר לו ביטוי וחופש פוליטי.

אני מוכן מדברייך, כי המחקר הזה בחן את מעולותיה של החברה הישראלית, לעומת היבטים לא-דימוקרטיים של השילטון במדינות-ערב. כן, זהו ההסבר היחיד שיש לי לעובדה אשר נמצאה במחקרנו, עובדת ערבותו של הנוער הערבי לכל המטרות רחש בחברה הישראלית על מוסדותיה, תוך בחינת המקי-בילים, המתרחשים במדינות השכנות. אותו חלק במחקר שקבע, "כי יש לו חופש פוליטי" יודע מה שהיה ביהודה ובשומרון תחת השילטון הירדני. הם יודעים כיצד התבטאו איוות לזרות פלסטינית נפרדת נתקלו, תחת שילטונו של חוסיין, במאסרים וכיוצא באלה. הם יודעים כיצד היו מגיבים עם שילטונות-המישפט של טרם 1967, או כיצד מגיבים עד עצם היום הזה, בתהליכי-המישפט במדינות ערביות אחרות, כסוריה או עיראק.

כך שמחנות-הצדק הישראליות משפיעות באופן ישיר על קביעת ערכים באזרחות של הנוער הערבי בישראל? אין לי ספק בכך. הדוגמה שנותנים בתי-המישפט בישראל לשילטון הצדק, החוק והשיוויון האזרחיים בפני-הם, כשיקולים העומדים מעל לשיקולים פוליטיים רגועים אלה או אחרים, היא עדות שמותירה את רישומה הישיר בנוער הערבי ובתהליך קביעת ערכים.

האם בחנתם במחקרכם את נושא הגיוס של המוסלמים לצה"ל? לא. אבחנו רק שאלנו מה יחסם מבחינת זכויות-יתר שוות או פחותות לבני-המיעוטים המתגייסים לצה"ל, ולאחר-כך רישומם מתגייסים.

כדברייך, הצליח ליצור פער בין הדיבור לבין המעשה עצמו. וכאן באנו אנחנו לגייס את חברי שורת-המתנדב בים לפעול בשם הערכים כפי שהם, למנוע את היווצרות הפער שבין מעשה לדיבור.

הדוגמה שנותנים בתי-המישפט בישראל לשילטון הצדק, החוק והשיוויון - מוחידה רישום בנוער הערבי ובערבייך

יש לי רושם שבבחינת נושאי מחקר אתה ממושיך גם היום להשתייך לשורת המתנדבים. ייתכן. אבל זכור יותר לומר, כי בצורה החדשה של שימוש בידיע המדעי, שלי ושל חברי, אנטנו מנסים לתת לחברה אותו השירות, כפי שתבענו בשעתו מחברי שורת-המתנדבים. יחד עם השירות, בחירת הנושאים נעשית גם על-ידי ההערכה אילו מהם חשובים יותר מתוך מכלול

מה הביא אותך להתחיל במחקר על ערכיו והתנהגויותיו של הנוער הערבי בישראל?

מצד אחד העניין שלי בנושא של ערכים והתנהגות, מתוך אמונה כללית - יחד עם נסיוני כפסיכולוג-קליני, שהביא אותי להכרה כי ערכים הם הבסיס המנחה את התנהגותם של בני-האדם, נוסף לרציות, רגשות ודחי פים שונים, אשר בחלקם הם אינם מודעים להם. האם בעבר עסקת כבר במחקר אחר של נושא הערכים בחברה הישראלית?

כן. המחקר הזה הוא המשך למחקר אחר, אשר בו עסקתי בבחינת נושא הערכים במיגור היהודי, או ליתר דיוק: ערכים באזרחות של הנוער היהודי בישראל. הממצאים של אותו מחקר הפתיחו אותנו, החוקרים, בעיקר בגילוי חוסר-הסובלנות של הנוער היהודי בישראל בהשוואה לנוער באותו הגיל בארצות אחרות של הדמוקרטיה המערבית. פרט אחר, שגילינו, והוא מפתיע, הוא הפרט, כי בני עדות שונות, ממיזרח וממערב גם יחד, שווים בהעדר הסובלנות שלהם. או במילים פשוטות: העדר סובלנות הוא מאפייני הנוער בישראל.

ישנה סברה המוענת שנושא לימוד האזרחות משמש כיום, בחברה הישראלית, כתחליף לערכים החזיצים והתנדבותיים שהיו בעבר.

אין לנו עדיין תשובה מדעית בדוקה לשאלה זו. אבל הנושא מצוי בחקירה במיכלול מחי קרייך?

כן, בעיקר בגלל העניין שלי בנושא בכללו. אני עוסק במחקר רב-שנים על הערכים אשר התבטאו בכתובים - בפירסומים שונים - החל בשנת 1906, השנה שבה נכתבה תוכנית-הלימודים הראשונה ביישוב היהודי בארץ-ישראל, ועד לשנת 1970, כוונתי לבחינת החומר שנכתב על-ידי האליטה החינוכית והפוליטית היהודית בארץ, מאז ועד היום. מטרת מחקרי זה, היא לבדוק האם בתקופות השור-נות, במהלך המאה הנוכחית, הוצגו והודגשו על-ידי מני-הגני הדור מבחינה חינוכית, ערכים שונים. מכאן, אולי, נוכל ללמוד רק עם סיומו של המחקר, איזה ערכים עמדו או בראש סולם המטרות - לעומת אלה של היום.

האם דוגמה לכך מצוייה, למשל, בעובי רה ששיוערי הגיאוגרפיה במימיהמנדט נקראו שיעורי-מולדת?

בוודאי. כיתור וגיתוח התוכן כולל את כל הערכים אשר הוזכרו במפורש, או במרומז, כהנחיה או כהצעה כמטרות חינוכיות לנוער הארצי-ישראלי של אז, לעומת אלה המוצעים לנוער הישראלי של היום. ייפירת לי שהייתו חבר בשורת המתנדב בים. האם השתייכות זו לא נבעה במיקצת מן הדבקות בערכים שאתה זורך חוננת לאורם? כן. הבסיס להקמת שורת-המתנדבים היה עמדתנו כי עם קום המדינה לא יעשו מוסדות השילטון את אשר חייב כל אזרח לעשות. כלומר: טבענו כלל, והוא שאין חברות בשורת המתנדבים על ייסוד הודות עם עקרונות ו/או ערכים, אלא, על-ידי ביצוע הלכה למעשה של הערי-כים האלה. כלומר: אם חשבנו שקליטת-עלייה היא בהי-נת ערף-עליון העומד בפני המדינה הצעירה, אפילו יותר מאשר הביטחון, הרי שיש לקום ולעשות מעשים למען הצ-לחת קליטת העלייה, כזה היה המוטו של שורת-המתנדבים. מעניין מה חשת, כאשר גילית, ביחד עם חברייך, את דבר קיומו של הפער בין השילי-פון לבין המציאות. ראה, השילטון דיבר או בשם ערכים, אלא שהוא,